

Datum
2022-08-16

Diarienummer
SAN 00222-2022

Till Socialdepartementet

Yttrande - Remiss - vistelseförbud för barn (Ds 2022:12)

Remissinstansens diarienummer: S2022/03063

Sammanfattning av ärendet

En utredare har biträtt Socialdepartementet med att undersöka om kommunernas socialnämnder i skyddande syfte borde få möjlighet att begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser och områden under vissa tider. Utredaren presenterar sin utredning i promemorian Ds 2022:12, Vistelseförbud för barn. Promemorian är nu ute på remiss för att inhämta remissinstansernas syn på de bedömningar och förslag som utredaren lämnar.

I uppdraget till utredaren har det ingått att oavsett ställningstagande lämna förslag till författningsändringar. Utredaren har därför, trots ställningstagandet att vistelseförbud för barn i skyddande syfte inte bör införas, lämnat förslag till hur ett sådant vistelseförbud skulle kunna se ut och regleras.

Utredaren bedömer att ett vistelseförbud inte skulle vara ändamålsenlig om syftet skulle vara att förebygga att barn far illa. Ett sådant vistelseförbud skulle inte kunna anses vara till barnets bästa. Att ge socialnämnden möjlighet att begränsa barns rätt att vara på vissa platser borde därför inte införas, menar utredaren.

Om vistelseförbud för barn i skyddande syfte ska införas skulle en person under 18 år kunna förbjudas att under vissa tider vistas på en särskild plats. Detta om det med hänsyn till hens hälsa eller utveckling finns behov av att begränsa den unges närvaro på platsen. Bestämmelserna om vistelseförbud föreslås införas i LVU.

Utredaren föreslår att förändringarna träder i kraft 1 juli 2023.

Kommentarer till specifika delar av remissen

Vistelseförbud för barn i skyddande syfte bör inte genomföras

Vistelseförbudets utformning innebär att insatsen kommer att inriktas på en faktor, den fysiska platsen, vars betydelse för utvecklingen av normbrytande beteende hos barn är oklar och sannolikt av mindre betydelse. En faktor som är av stor vikt i utvecklandet av normbrytande beteenden hos barn är den sociala kontext eller det sociala umgänget ett barn har i en viss miljö. Ofta är det den sociala kontexten,

attityderna och normerna i barnets bostadsområde som utgör riskerna. Vistelseförbudet kommer enligt utredarens bedömning inte ha någon nämnvärd effekt på dessa risker. Vistelseförbudet kommer heller inte påverka eller behandla de bakomliggande faktorerna som ligger till grund för att barnet sökt upp eller hamnat i destruktiva sammanhang och kommer heller inte ge barnet verktyg för att förändra sin situation eller undvika liknande sammanhang i framtiden.

En fråga utredaren ställer är om vistelseförbudet är en proportionerlig inskränkning, det vill säga att inskränkningen inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. Ändamålet för insatsen är att använda vistelseförbud för barn i skyddande syfte för att förebygga att barnet far illa. Det listas en rad omständigheter som innebär att utredaren bedömer att ett vistelseförbud och den inskränkning det innebär i barnets fri- och rättigheter inte kan anses stå i proportion till ändamålet med insatsen. Främsta skälet för denna bedömning är avsaknad av stöd för att insatsen uppnår det avsedda syftet samtidigt som insatsens karaktär där skyddsobjekt och förbudsobjekt är samma person och där inskränkningen får direkta effekter i barnets vardag innebär att det måste ställas höga krav på att ändamålet uppnås. Detta är en insats som ska riktas mot barn, utan barnets samtycke, och där det är miljön och inte barnets eget beteende som är av betydelse. Det finns även en risk med att förbudet blir antingen för snävt eller för brett utformat i förhållande till den avsedda effekten. Det finns vissa platser som kan identifieras som olämpliga men det finns dock en stor rörlighet i dessa områden. Det kan bli svårt att definiera och avgränsa de platser och de tidsperioder som ska omfattas av vistelseförbudet.

Kommentar

Social och arbetsmarknadsnämnden *instämmer* med utredarens förslag. Utredarens förslag avseende att inte införa vistelseförbud för barn i skyddande syfte bedöms positivt. Social och arbetsmarknadsnämnden bedömer att ett införande och en reglering av vistelseförbud för barn inte bör träda i kraft då det bland annat saknas stöd för att insatsen skulle uppnå det avsedda syftet. Utvecklandet av ett normbrytande beteende hos barn är komplex och man kan inte enbart inrikta sig på en faktor för att bryta eller arbeta förebyggande. Insatsen bedöms leda till en försämring av barnets situation, en inskränkning i barnets grundläggande fri- och rättigheter och flera rättigheter i barnkonventionen. Det kan inte anses vara till barnets bästa att införa en insats som innebär inskränkningar i barns vardagsliv och som saknar vetenskapligt stöd.

7.3.6 Tillämpningssvårigheter som gör vistelseförbudet till en mindre lämplig åtgärd

För att ett vistelseförbud ska kunna fungera som ett verktyg för att förebygga och förhindra att barn far illa krävs att förbudet är praktiskt genomförbart och går att tillämpa i praktiken. Enligt utredarens bedömning finns det flera omständigheter som innebär att det i praktiken kommer att bli svårt att använda vistelseförbud på ett korrekt sätt. Om vistelseförbudet används på fel sätt finns stora risker med att

barnets situation förvärras genom ökad känsla av utanförskap och utsatthet, stigmatisering och förlorad tilltro till samhället.

Utredaren beskriver bland annat svårigheten i att utforma förbudet på ett ändamålsenligt sätt. Svårigheten ligger i att identifiera platser och tidsperioder som utgör en risk för barnet och att motivera förbudets omfattning för den enskilde. Rörligheten i dessa miljöer gör även att vistelseförbudet blir inaktuellt då den skadliga miljön flyttas någon annanstans fysiskt eller digitalt.

En annan aspekt av svårigheten i tillämpning av ett vistelseförbud är kontroll- och sanktionsmöjligheter. För att insatsen ska kunna få effekt är dessa av stor betydelse. Det anses inte förenligt med insatsens syfte att införa kontroll- och sanktionsmöjligheter. Insatsen är en social insats som syftar till att förebygga och förhindra att barn far illa och bör inte kombineras med straff eller andra mer omfattande sanktioner. Sanktioner kan leda till en stigmatisering och ett utanförskap för barnet och att det normbrytande beteendet befästs. Insatsen blir på så sätt kontraproduktiv och riskerar att bli tandlöst då det är svårt att finna lämpliga sanktioner.

Kommentar

Social- och arbetsmarknadsnämnden *instämmer* med utredaren när det gäller tillämpningssvårigheter som gör vistelseförbudet till en mindre lämplig åtgärd. De tillämpningssvårigheter som utredaren redovisar riskerar att insatsen blir kontraproduktiv genom att det skadar förtroendet för socialtjänsten och försvårar att få familjen att ta emot stöd och hjälp. Insatsen blir verkningslös när det inte finns lämpliga sanktioner att tillgå om barnet inte följer vistelseförbudet.

8 En reglering av vistelseförbud

Utredaren har presenterat hur en reglering av vistelseförbudet kan se ut.

- Vistelseförbud ska kunna meddelas oberoende av om barnet och vårdnadshavarna samtycker till insatsen.
- Oavsett om förutsättningarna för vård enligt LVU är uppfyllda eller inte ska vistelseförbud kunna meddelas.
- Vistelseförbud ska kunna meddelas för den som är under 18 år.
- Vistelseförbud ska kunna meddelas om barnet riskerar att utveckla ett sådant beteende som avses i 3 § LVU.
- Riskerna ska vara påtagliga. Det ska vara en klar och konkret risk, det vill säga att det måste finnas konkreta omständigheter som talar för att risk finns.
- Vistelseförbud ska även kunna beslutas när barnet utvecklat ett sådant beteende som avses i 3 § LVU
- Förbudet ska avse en särskilt angiven plats eller ett särskilt angivet område
- Det ska med hänsyn till barnets hälsa eller utveckling finnas behov av att begränsa närvaron i den aktuella miljön. Vistelseförbud bör därför endast kunna beslutas i förhållande till platser eller områden där det finns en miljö som kan komma att påverka barnets hälsa eller utveckling negativt.

- Förbudet ska begränsas till att gälla vid vissa tider.
- Proportionalitetsavvägningen. Ett vistelseförbud innebär en inskränkning i rörelsefriheten enligt 2 kap. 8 § regeringsformen och artikel 2 i fjärde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. För att en sådan inskränkning ska vara godtagbar måste den vara proportionerlig. Enligt bestämmelsen får en myndighet ingripa i ett enskilt intresse endast om åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet. Åtgärden får aldrig vara mer långtgående än vad som behövs och får vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot.
- Behovet av andra insatser. Ett vistelseförbud behöver kombineras med andra typer av insatser för att en negativ utveckling hos barnet ska motverkas.

8.4 Bestämmelser om vistelseförbud införs i LVU

Även om ett vistelseförbud som sådant inte innefattar någon vård av barnet är det enligt utredarens mening motiverat att bestämmelserna angående möjligheten att meddela ett vistelseförbud införs i LVU. LVU är det primära skyddsregelverk som finns för att, utan samtycke, förebygga och förhindra att barn far illa. Möjligheten att besluta om vistelseförbud ska också kunna användas som ett komplement till bland annat de insatser som i dag kan tillhandahålls med stöd av LVU. En annan fördel med att införa bestämmelserna om vistelseförbud i LVU är att processen bör utformas i enlighet med det befintliga regelverket rörande handläggningen och ansvarsfördelningen mellan socialnämnd och förvaltningsrätt.

Kommentar

Social- och arbetsmarknadsnämnden bedömer att utredarens förslag avseende reglering av vistelseförbud för barn i skyddande syfte innehåller en hel del svårigheter i genomförande och tillämpning av insatsen vilket tagits upp i ovanstående rubriker. Insatsen saknar vetenskapligt stöd och är en så pass ingripande åtgärd i barnets liv att det inte kan anses rimligt att införa en sådan insats. Insatsen skulle rikta sig till ett fåtal individer och behöver kombineras med andra insatser.

Om det beslutas att en reglering av vistelseförbud mot barn ska införas har Social- och arbetsmarknadsnämnden inga ytterligare kommentarer till utredarens förslag utan ställer sig positiv till den reglering utredaren föreslår.

Social- och arbetsmarknadsnämnden ställer sig positiv till utredarens förslag om att bestämmelserna kring vistelseförbudet bör finnas i LVU då det där är reglerat kring liknande insatser som faller under LVU.

Ställningstagande

Social- och arbetsmarknadsnämnden tillstyrker yttrandet.

Christina Hedin Ordförande social- och arbetsmarknadsnämnden
Social- och arbetsmarknadsförvaltningen
ÖSTERSUNDS KOMMUN

Yttrandet skickas till Socialdepartementet via e-post
till s.remissvar@regeringskansliet.se samt kopia
till s.sof@regeringskansliet.se